

การออกแบบเรขศิลป์โดยใช้แนวคิดปฏิสังขนิยมสำหรับอัตลักษณ์ ย่านสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ย่านเจริญกรุง Graphic Design by Anti-realism Concept for Creative District: a Case of Charoenkrung District

สร้อย ตั้งตรงสิทธิ์ * SARAN TANGTRONGSIT*
ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์** SUPPAKORN DISATAPUNDHU**

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการออกแบบเรขศิลป์โดยใช้แนวคิดปฏิสังขนิยมสำหรับอัตลักษณ์ย่านสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ย่านเจริญกรุง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อถอดแนวคิดปฏิสังขนิยมที่นำไปสู่องค์ประกอบการออกแบบเรขศิลป์ 2. เพื่อหาอัตลักษณ์ย่านเจริญกรุง และนำเรขศิลป์ที่มีแนวคิดปฏิสังขนิยมมาใช้ในการออกแบบอัตลักษณ์ย่านเจริญกรุง ในการหาองค์ประกอบทางเรขศิลป์ที่มีแนวคิดสอดคล้องกับแนวคิดปฏิสังขนิยม ผู้วิจัยใช้การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และวิเคราะห์ข้อมูล ผลวิจัยพบว่าองค์ประกอบทางเรขศิลป์ที่สอดคล้องกับแนวคิดปฏิสังขนิยม ได้แก่ 1. สัญลักษณ์และสัญลักษณ์ และระดับการรับรู้ของมนุษย์ในระดับของการสื่อความหมาย 2. ตราสัญลักษณ์ประเภท Name-only Mark, Initial Letter Mark, Allusive Mark, Abstract Mark, Name Symbol Mark 3. ภาพเกือบสมบูรณ์ 4. จุดและเส้น 5. รูปทรงคำพูดและรูปทรงนามธรรม 6. พื้นที่ว่างที่เป็นกลางและพื้นที่ว่าง 2 นัย 7. การจัดคู่ของสีประเภท 1) การใช้สีตรงข้าม 2) การใช้สีแยกตรงข้าม 3) การใช้สีสามเส้า 8. การละเมิดไวยากรณ์ทางภาษา ในการหาอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุง ผู้วิจัยใช้การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ใช้แบบสอบถาม ลงพื้นที่ และวิเคราะห์ข้อมูล ผลวิจัยพบว่าอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุงคือการผสมผสาน 3 วัฒนธรรมด้านศาสนาที่แตกต่างกัน ได้แก่ ศาสนาพุทธนิกายมหายาน ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกและศาสนาอิสลาม ซึ่งมีสิ่งที่เป็นตัวแทนได้แก่ วัดมังกรกมลาวาส อาสนวิหารอัสสัมชัญและมัสยิดฮารูน ท้ายสุดผู้วิจัยได้ออกแบบตราสัญลักษณ์ของย่านเจริญกรุงโดยใช้องค์ประกอบทางเรขศิลป์ที่มีแนวคิดปฏิสังขนิยมเป็นต้นแบบแสดงถึงความเป็นไปได้ของงานอัตลักษณ์ซึ่งครอบคลุมการออกแบบเรขศิลป์สิ่งแวดล้อม (Environmental Graphic Design)

คำสำคัญ : การออกแบบเรขศิลป์/ ปฏิสังขนิยม/ อัตลักษณ์/ ย่านสร้างสรรค์/ ย่านเจริญกรุง

*นิสิตระดับปริญญาโทชั้นปีที่ 2 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, saran.t@bu.ac.th

*Doctoral Student, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, saran.t@bu.ac.th

**รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, suppakorn.d@chula.ac.th

**Associate Professor Dr., Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, suppakorn.d@chula.ac.th

Abstract

The study of graphic design by anti-realism concept for creative district: a case study of Chareonkrung district was processed with the purposes to 1. make a research for finding the design elements of graphic design that are consistent with the concept of anti-realism theory 2. find the identity of creative area Chareonkrung district and be applicable to the graphic design under the anti-realism concept in Charoenkrung district area. To find out the graphic design elements which are consistent with the anti-realism concept, the author had used the research methodology through the documentary research, experts interviewing and data analyzing. The findings revealed that the elements of graphic design consisting with anti-realism concept were as follows A: 1. the sign of index and symbol including the level of human perception at the level of communication 2. the logo type Name only mark, Initial letter mark, Allusive mark, Abstract mark, Name symbol mark 3. Nearly complete picture according to the law of Gestalt's and the law of organization 4. Dots, lines and all kinds of shapes 5. Language and Abstract shape 6. Neutral space and Ambiguous space 7. Using complementary colors, split complementary colors and triadic color scheme 8. Breaking the law of language grammatical correctness. To find out the identity of Charoenkrung area, the researcher had reviewed the concerning literature and used the research tools by the documentary research, the questionnaire technique by collecting the samples group from the research area and analyzing the data. The research finding indicated that the identity of Chareondrung district is composed of the cultural mixture among three main religions including Mahayan Buddhism, Roman Catholic Church and Islam. The representative of these beliefs are "Dragon Temple Kamalawat, Assumption Cathedral and Haroon Mosque." Finally, the researcher had designed Charoenkrung district logo prototype by using elements of graphic designing that are consistent with the concept of anti-realism theory to show the possibility of Charoenkrung identity design which include environmental graphic design.

Keywords: Graphic Design/ Anti-realism/ Identity/ Creative District/ Charoenkrung District

บทนำ

แนวคิดปฏิสังขนิยม (Anti-realism) ต่อด้านสังขนิยม หรืออติสังขนิยมเป็นคำที่ใช้เรียกแนวคิดที่เห็นต่างกับแนวคิดสังขนิยม (Realism) แนวคิดปฏิสังขนิยมเป็นแนวคิดที่ว่าความจริงแท้ไม่มีอยู่จริงอย่างเป็นภววิสัยพูดโดยง่ายคือความจริงแท้นั้นไม่มีอยู่ด้วยตัวของมันเอง¹ แนวคิดปฏิสังขนิยมถูกนิยามความหมายแตกต่างกันไปในแต่ละศาสตร์ เช่น ในทางอรรถศาสตร์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคำ วลี และความหมาย แนวคิดปฏิสังขนิยมถูกพูดถึงโดยไมเคิล ดัมเมทท์ (Michael Dummett) ไมเคิล ดัมเมทท์กล่าวว่า มีประโยคบางประโยคที่เราไม่สามารถตัดสินได้ว่าประโยคนั้นเป็นจริงหรือเท็จหรือเรียกว่า กลุ่มประโยคที่เป็นปัญหา (Disputed Class) ยกตัวอย่างเช่นประโยคที่ว่า มีแมวตัวหนึ่งอยู่บนดาวศุกร์ ซึ่งหากเรายังไม่สามารถตัดสินได้ว่าประโยคดังกล่าวเป็นจริงหรือเท็จ ประโยคดังกล่าวก็ยังไม่สามารถเป็นได้ทั้งจริงและเท็จ² ในทางอภิปรัชญา ปฏิสังขนิยมถูกเรียกว่าวิมตินิยม (Skepticism) หรือกลุ่มคนที่มีแนวคิดในทางตรงข้ามกับนักปรัชญาสังขนิยม เช่น นักปรัชญาที่มีชีวิตอยู่ในปี ค.ศ. 1596-1650 อย่างเรอเน เดการ์ต (René Descartes) ก็เกิดความไม่แน่ใจในการมีอยู่จริงของทุกสิ่ง แม้เขาจะใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ก็ตาม แต่เขาก็พบว่าวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถพิสูจน์ถึงบางสิ่งที่เขาสงสัยได้³ ในขณะที่ยอฮันนีส คานท์ (Immanuel Kant) นักปรัชญาที่มีชีวิตอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1724-1804 ได้ให้ทรรศนะไว้ว่าเราไม่สามารถรับรู้ถึงความจริงแท้ของโลกได้ หรือในที่นี้เรียกว่าโลกเหนือปรากฏการณ์ (Noumenal World) เพราะเรามองโลกผ่านม่านกรองที่เรียกว่า จิต ทำให้เราเห็นเพียงแคโลกที่ทับซ้อนโลกเหนือปรากฏการณ์อยู่ที่เรียกว่าโลกแห่งปรากฏการณ์ (Phenomenal World) คือโลกในปัจจุบันที่เราเห็นอยู่ในขณะนี้⁴ แม้กระทั่งในโลกฝั่งตะวันออก แนวคิดปฏิสังขนิยมก็ถูกเป็นที่พูดถึงอย่างเช่น ลัทธิเต๋า ซึ่งมีผู้ก่อตั้งชื่อว่า เหลาจื่อ เหลาจื่อมีทรรศนะที่ว่า ความจริงของสรรพสิ่งมีเพียงหนึ่งเดียวคือ เต๋าซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ชื่อที่ใช้เรียกว่า เต๋า นี่ก็เป็นเพียงนามสมมติที่ใช้แทนความจริงแท้ข้างต้นเท่านั้น⁵ แนวคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างเต๋ามีความสอดคล้องกันกับแนวคิดเกี่ยวกับความจริงแท้ในฝั่งของประเทศอินเดียที่เรียกว่า อาตมันหรือพรหมัน ซึ่งเป็นแนวคิดหรือทรรศนะของคังกรจารย์ กล่าวว่าความจริงแท้ของสรรพสิ่งคือ อาตมันหรือพรหมัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่างหรือรูปทรงและอยู่เหนือการรับรู้ การเรียกความจริงสูงสุดว่าอาตมันก็เป็นเพียงการอนุมานขึ้น⁶

ในศาสตร์ด้านการละคร แนวคิดปฏิสังขนิยมมักถูกเรียกว่า ต่อด้านเรียลลิสม์ ซึ่งเป็นคำที่ใช้เรียกแนวทางการนำเสนอละครที่ปฏิเสธแนวทางเรียลลิสม์หรือแนวสังขนิยมในยุคก่อนหน้าหรือในยุคศตวรรษที่ 19 ที่มุ่งแต่นำเสนอความเป็นจริงของสังคมเป็นหลัก รวมทั้งการสร้างองค์ประกอบจากที่สมจริงทุกกระเปียดนิ้วซึ่งก่อให้เกิดผู้ชมมีแต่สนใจความสมจริงของฉากบนเวทีจนละเลยสารที่ผู้สร้างต้องการจะสื่อถึง รวมทั้งทำให้ผู้ชมขาดจินตนาการ ซึ่งแนวทางละครเวทีแบบต่อด้านเรียลลิสม์สามารถแยกย่อยเป็นอีก 5 ประเภทตามการแบ่งของสไตน์ พันธุมโกมล ได้แก่ 1. ละครแนวสัญลักษณ์นิยม หรือซิมโบลิสม์ (Symbolism) เป็นละครเวทีที่แฝงสัญลักษณ์ในทุก ๆ องค์ประกอบของละคร เช่น ฉาก ตัวละคร การกระทำ หรือบทพูด เป็นต้น ทำให้องค์ประกอบเหล่านั้นไม่คำนึงถึงความสมจริงตามธรรมชาติ แต่มุ่งกระตุ้นผู้ชมให้ใช้จินตนาการในการตีความ

1. "ไมเคิลดัมเมทท์กับสังขนิยมและปฏิสังขนิยม," ไสร์จจ หงศ์ดารมภ์, บันทึกข้อมูลเมื่อ 20 ตุลาคม 2561, <https://philoflanguage.wordpress.com>.

2. รัชพล ธรรมวัฒน์, "ข้อโต้แย้งเรื่องการแสดงให้ทันได้ของปฏิสังขนิยมทางอรรถศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560), 3.

3. ไนเจล วอร์เบอร์ตัน, *ปรัชญา : ประวัติศาสตร์สายธารแห่งปัญญา* (กรุงเทพฯ : นิคสเคป, 2561), 88-95.

4. _____, *ปรัชญา : ประวัติศาสตร์สายธารแห่งปัญญา* (กรุงเทพฯ : นิคสเคป, 2561), 154.

5. เหลาจื่อ, *วิถีแห่งเต๋า* (กรุงเทพฯ : โอเพ่น ไวไซด์, 2562), 81.

6. ประยงค์ แสนบุราณ, *ปรัชญาอินเดีย* (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2547), 208.

สัญลักษณ์ที่แฝงอยู่ในองค์ประกอบ 2. ละครแนวโรแมนติก หรือโรแมนติกิซึม (Romanticism) ซึ่งเป็นการนำละครเวทีแนวโรแมนติกในศตวรรษที่ 18 กลับมา เป็นละครที่มุ่งนำเสนอเรื่องของอุดมคติ ความฝันจินตนาการเป็นหลัก⁷ 3. ละครแนวเอ็กเพรสชันนิซึม (Expressionism) เป็นละครเวทีที่มุ่งเน้นการนำเสนอจิตใต้สำนึกของมนุษย์ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ทำให้องค์ประกอบละครอย่างเช่น ฉาก มีความบิดเบี้ยวไม่สมจริงตามธรรมชาติ⁸ ได้รับอิทธิพลจากศิลปะเอ็กเพรสชันนิซึม 4. ละครแนวเอพิก (Epic) เป็นละครมุ่งให้ผู้ชมเกิดการถกเถียง วิเคราะห์และไม่ให้เคลิบเคลิ้มไปกับละครโดยใช้กรรมวิธีต่าง ๆ อย่างการสร้างความปลอดภัยให้กับองค์ประกอบละครอย่างฉากที่ไม่สมจริงตามภูมิประเทศจนแทบไม่สามารถบ่งบอกสถานที่ได้ว่าเรื่องราวดังกล่าวเกิดที่ไหน 5. ละครแนวแอบส์เอร์ดี (Absurd) เป็นละครเวทีที่มุ่งนำเสนอความสับสนวุ่นวาย ความว่างเปล่า และความไร้จุดหมายในชีวิตส่งผลให้บทละครขาดความต่อเนื่อง ไม่สมเหตุสมผล ไร้ความหมาย ถึงขั้นบกพร่องทางด้านภาษา⁹

ในศาสตร์ด้านจิตรศิลป์หรือศิลปะบริสุทธิ์ มรยาท พงษ์ไพบูลย์¹⁰ ได้กล่าวว่าขบวนการทางศิลปะที่มีแนวคิดแบบปฏิสังขนิยมได้แก่ 1. โพสต์อิมเพรสชันนิซึม (Post-impressionism) 2. โฟวิซึม (Fauvism) 3. เอ็กเพรสชันนิซึม (Expressionism) 4. คิวบิซึม (Cubism) 5. ดาดา (Dada) 6. เซอร์เรียลลิซึม (Surrealism) 7. นามธรรมบริสุทธิ์ (Pure Abstract)

1. โพสต์อิมเพรสชันนิซึม เป็นขบวนการทางศิลปะที่ละเลยความสมจริงทางกายภาพ กล่าวคือมีการทิ้งรูปแบบขบวนการทางศิลปะแบบอิมเพรสชันนิซึมแต่แตกต่างกันตรงที่โพสต์อิมเพรสชันนิซึมมุ่งเน้นสร้างรูปทรงใหม่ ๆ และกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกบางอย่างตามจุดประสงค์ของศิลปิน ศิลปินเช่น วินเซนต์ ฟานโก๊ะ (Vincent van Gogh) 2. โฟวิซึม ขบวนการทางศิลปะที่ใช้เส้นที่หยาบกระด้าง รุนแรง ศิลปินเช่น อังรี มาติสส์ (Henri Matisse) 3. เอ็กเพรสชันนิซึม ขบวนการทางศิลปะที่มุ่งแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกและสิ่งที่อยู่ภายในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ ซึ่งทำให้ภาพที่แสดงออกมามีความเป็นลักษณะกึ่งนามธรรม ศิลปินเช่น เอ็ดวาร์ด มุงค์ (Edvard Munch) 4. คิวบิซึม ขบวนการทางศิลปะที่มุ่งสร้างรูปทรงใหม่ โดยการลดทอนรูปทรงของสิ่งต่าง ๆ ศิลปินเช่น ปาโบล ปิกัสโซ (Pablo Ruiz Picasso) 5. ดาดา ขบวนการทางศิลปะที่มุ่งสร้างศิลปะเพื่อการเสียดสีสังคม มักใช้วัสดุสำเร็จรูปในการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปินเช่น มาเซล ดูชอมป์ (Marcel Duchamp) 6. เซอร์เรียลลิซึม ขบวนการทางศิลปะที่มุ่งนำเสนอจินตนาการหรือความเหนือจริงซึ่งเกิดจากจิตใต้สำนึก ศิลปินเช่น ซัลวาดอร์ ดาลี (Salvador Dali)¹¹ 7. นามธรรมบริสุทธิ์ ขบวนการทางศิลปะที่มุ่งลดทอนรูปทรงของธรรมชาติให้เหลือเพียงรูปทรงที่ง่ายไม่คำนึงถึงเนื้อหา ศิลปินเช่น ปีเอต์ มอนเดรียน (Piet Mondrian)¹² แม้กระทั่งในศาสตร์ที่ใช้ความเป็นเหตุผลในเชิงตรรกะเป็นหลักอย่างวิทยาศาสตร์ แนวคิดปฏิสังขนิยมก็ยังถูกพูดถึง เช่น ในทฤษฎีของบาส แวน ฟราสเซน ที่กล่าวว่า หลักการทางวิทยาศาสตร์เป็นเพียงความรู้ที่เกิดจากอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์หรือประสาทสัมผัสแต่ไม่สามารถบอกเล่าข้อเท็จจริงของธรรมชาติได้ เพราะเราใช้อุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ในการค้นหาความจริงทำให้ความรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นเพียงสิ่งที่เกิดขึ้นกับประสาทสัมผัสของเราผ่านทางอุปกรณ์เท่านั้น ไม่ใช่ความจริง

7. สดใส พันธุมโกมล, *ปริทัศน์ศิลปะการละคร* (กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), 48-51.

8. มัทนี รัตน์, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะการกำกับการแสดงละครเวที* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), 5.

9. สดใส พันธุมโกมล, *ปริทัศน์ศิลปะการละคร* (กรุงเทพฯ : คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), 48-51.

10. มรยาท พงษ์ไพบูลย์, "สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว Anti-realism กับการรับรู้ความหมายและสุนทรียะของผู้ชม" (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), 54-56.

11. วุฒิ วัฒนสิน, *ประวัติศาสตร์ศิลปะ* (กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณ, 2552), 58-113.

12. E.H. Gombrich, *The Story of Art* (กรุงเทพฯ : เดอะเกรทโพธิ์นอร์ท, 2560), 574.

ตามธรรมชาติ บรูโน ลาตูร์ (Bruno Latour) และสตีเวน วูลการ์ (Steven Woolgar) เป็นนักวิทยาศาสตร์อีกกลุ่มที่มีความเห็นพ้องกันว่า ความรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นเพียงวาทกรรมที่สนับสนุนโดยทฤษฎีเท่านั้น¹³

แนวคิดปฏิสังขนิมยังมีความเกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์มาอย่างช้านานโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ในประเทศจีนและญี่ปุ่น ลัทธิเต๋านับได้ว่ามีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะในหลากหลายแขนงอย่างภาพเขียน ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม บทกวี และอื่น ๆ ให้ความสำคัญกับพื้นที่ว่าง หรือความว่างเปล่า ซึ่งนับเป็นพลังแห่งการสร้างสรรค์ เพราะทุกสิ่งบนโลกเกิดขึ้นจากความว่างเปล่าและการมีอยู่ เช่นภาพขณะที่พื้นที่ว่างภายในขามเป็นส่วนสำคัญเท่า ๆ กับเนื้อดินเผา¹⁴

การออกแบบเรขศิลป์หรือกราฟิกดีไซน์ (Graphic Design) เป็นหนึ่งในศาสตร์ที่นักออกแบบต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์เช่นเดียวกับศาสตร์ด้านศิลปะการออกแบบอื่น ๆ ซึ่งมักอาศัยแนวคิดอื่นนอกเหนือจากศาสตร์ด้านเรขศิลป์เพื่อนำมาบูรณาการเพื่อสร้างรูปแบบและกระบวนการใหม่ ๆ ในการสร้างสรรค์ แต่กลับพบว่าแนวคิดปฏิสังขนิมก็ยังไม่เคยถูกนำมาบูรณาการหรือประยุกต์ใช้ในศาสตร์ด้านการออกแบบเรขศิลป์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการนำแนวคิดนี้มาหาองค์ประกอบในการออกแบบเรขศิลป์ โดยทดลองใช้ในการออกแบบอัตลักษณ์องค์กร โดยผู้วิจัยจะนำแนวทางการออกแบบเรขศิลป์ดังกล่าวไปทดสอบในการออกแบบย่านสร้างสรรค์โดยใช้ย่านเจริญกรุงเป็นกรณีศึกษา สาเหตุที่ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดปฏิสังขนิมมีความสอดคล้องกับย่านสร้างสรรค์เจริญกรุง คือ จากการศึกษาแนวคิดปฏิสังขนิมเบื้องต้นพบว่าแนวคิดปฏิสังขนิมเกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีความผิดแปลกจากความเป็นจริง ความเข้าใจดั้งเดิมของมนุษย์ หรือชุดความคิดเดิมในอดีต ยกตัวอย่างเช่นศาสตร์ด้านละครเวทีที่ใช้แนวคิดปฏิสังขนิมที่กล่าวข้างต้นอย่างละครแนวเอพิคที่สร้างความแปลกประหลาดให้กับละครโดยการสร้างความแปลกประหลาดให้กับองค์ประกอบละครอย่างฉากที่ไม่สมจริงตามความเป็นจริงดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะพิเศษของย่านเจริญกรุง อย่างการที่สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์หรือมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญถูกเปลี่ยนหน้าที่จากเดิม กล่าวคือ เดิมในความเข้าใจ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาแต่ไม่ใช่สำหรับย่านเจริญกรุง เพราะมรดกทางวัฒนธรรมของย่านเจริญกรุงได้ถูกเปลี่ยนหน้าที่สู่การเป็นพื้นที่ประกอบกิจการและกิจกรรมสร้างสรรค์ ยกตัวอย่างเช่น ศาลสถานหรือโรงเก็บภาษีเดิมในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเดิมเป็นสถานที่สำหรับการเก็บภาษีขาเข้าของไทยและถูกทิ้งร้างเป็นเวลานานได้ถูกเปลี่ยนเป็นสถานที่แสดงผลงานทางศิลปะอย่างนิทรรศการภาพถ่าย Hundred Years Between ของท่านผู้หญิงสิริกิติยา เจนเซนที่จัดแสดงในเทศกาลงานออกแบบกรุงเทพ (Bangkok Design Week) ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2563 วันที่ 1-9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นนิทรรศการครั้งนี้แล้ว จะถูกปรับปรุงเป็นเวลา 6 ปี เพื่อประกอบกิจการโรงแรมโดยบริษัท ยู ซิตี้ จำกัด (มหาชน)

สิ่งที่ผิดแปลกความคิดแบบเก่าในอดีตที่ถูกบันทึกไว้ในย่านเจริญกรุงอีกอย่างคือ แต่เดิมชาวตะวันตกมักจะถูกเข้าใจว่าเป็นปฏิภักษ์หรือมักมีข้อพิพาทกับกลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลามอยู่เป็นระยะนับแต่

13. “ไมเคิลดัมเมทท์กับสังขนิมและปฏิสังขนิม,” โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, บันทึกรายการเมื่อ 20 ตุลาคม 2561, <https://philoflanguage.wordpress.com>.

14. เหล่าจื้อ, *วิถีแห่งเต๋า* (กรุงเทพฯ : โอเพ่น ไรซ์, 2562), 300-306.

ศตวรรษที่ 11 และ 12 ในช่วงสมัยสงครามครูเสดและในปัจจุบันหลังประเทศตะวันตกอนุญาตให้ชาวยิวเข้ามาในปาเลสไตน์ในปี ค.ศ. 1948¹⁵ แต่ไม่ใช่สำหรับย่านเจริญกรุงเพราะจากหลักฐานพบว่า โรงเรียนอันฮุมันอิสลามซึ่งเป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามในอดีต (ปัจจุบันปี พ.ศ. 2563 ได้เลิกกิจการไป) แม้จะอยู่ใกล้กันกับโรงเรียนอัสสัมชัญซึ่งเป็นโรงเรียนต่างศาสนาแต่ก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เมื่อโรงเรียนอันฮุมันอิสลามได้เปิดทำการ ทางโรงเรียนได้เชิญอาจารย์ ฟ. ฮีแลร์ของโรงเรียนอัสสัมชัญมาเป็นเกียรติให้อาสาแก่นักเรียนทั้ง 2 โรงเรียนยังคงเคยแลกเปลี่ยนข้อสอบกันตรวจอีกด้วย¹⁶ อีกหนึ่งสาเหตุที่แนวคิดปฏิสังขณนิยมมีความสอดคล้องกับย่านสร้างสรรค์เจริญกรุงคือแนวคิดปฏิสังขณนิยมมีความเกี่ยวข้องกับการแทนค่าบางสิ่งเพื่ออธิบายสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างเช่น เตา หรือความจริงแท้ในทฤษฎีของเฮลาจือที่แทนด้วยคำที่เรียกว่า เตาหรืออาตมันในทฤษฎีของคังกรากจารย์ก็ถูกแทนค่าด้วยคำเรียกดังกล่าว ด้วยย่านเจริญกรุงมีความหลากหลายทางมรดกทางวัฒนธรรม เช่น มรดกวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการร่วมกลุ่มของชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งก่อให้เกิดมรดกล้ำค่าทางวัฒนธรรมอย่างการตกแต่งแบบมุสลิมหรืออักษรวิจิตรของมัศยิดฮารูน สถาปัตยกรรมของชาวตะวันตกที่เกิดขึ้นจากการเผยแผ่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกอย่างโบสถ์สไตล์โกธิครีไวล (Gothic Revival) ของวัดกาลหว่าร์ อาคารจีนแบบซื่อเห่อเยียนหรืออาคาร 4 หลังที่ล้อมรอบลานตรงกลางของบ้านโชวเฮงไถ่ และอื่น ๆ อีกมากมายทำให้สิ่งที่เป็นกายภาพหรือมองเห็นและจับต้องได้อย่างสถาปัตยกรรมต่าง ๆ อาจจะยังไม่สามารถแสดงอัตลักษณ์ที่เป็นที่จดจำได้ ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามขึ้นว่า หากสิ่งที่จับต้องได้นั้นไม่สามารถแสดงอัตลักษณ์ที่ชัดเจนแล้ว สิ่งที่ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็นได้ซึ่งเป็นสิ่งที่แนวคิดปฏิสังขณนิยมให้ความสำคัญดังที่กล่าวไว้ข้างต้นจะสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่เป็นที่จดจำได้หรือไม่

แม้ย่านเจริญกรุงจะถูกประกาศให้เป็นย่านสร้างสรรค์หลังจากการเก็บข้อมูลของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (Thailand Creative and Design Center) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึงปี พ.ศ. 2558 จากการย่านเจริญกรุงมีความเพียบพร้อมต่อการเป็นย่านสร้างสรรค์ คือ 1. มีความสะดวกทางคมนาคม 2. มีปริมาณอาคารว่างต่อการประกอบธุรกิจสร้างสรรค์ และ 3. มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในพื้นที่ ๆ เอื้อต่อการประกอบธุรกิจสร้างสรรค์ อนุรักษ์พื้นที่ริมน้ำ สนับสนุนชุมชน แต่ย่านเจริญกรุงก็ยังไม่ได้รับการออกแบบอัตลักษณ์ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพในด้านภาพลักษณ์ การออกแบบอัตลักษณ์หรืออัตลักษณ์องค์กร (Corporate Identity) เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากต่อบริษัท สถาบัน องค์กร หรือแม้กระทั่งรัฐบาลในการสร้างเอกลักษณ์และเอกภาพ รวมทั้งยังสามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง การออกแบบอัตลักษณ์องค์กรคือการควบคุมการใช้งานตราสัญลักษณ์ และอื่น ๆ ซึ่งถูกนำไปใช้บนสื่อต่าง ๆ โดยใช้คู่มือเป็นเครื่องมือในการควบคุมเอกภาพของงานออกแบบอัตลักษณ์องค์กรนั้น¹⁷ การออกแบบอัตลักษณ์ยังถูกนำมาปรับใช้กับสถานที่และเทศกาลหรืองานสำคัญนับแต่การเกิดขึ้นของงานออกแบบอัตลักษณ์ของมหกรรมนานาชาติกีฬโอลิมปิกที่เม็กซิโก (Mexico) ในปี ค.ศ. 1968 ที่ออกแบบโดยเลนส์ วายแมน (Lance Wyman) และปีเตอร์ เมอร์ดอร์ช (Peter Murdoch) ซึ่งมีขอบเขตงานตั้งแต่โลโก้ สัญลักษณ์ภาพพิกโทกราฟ (Pictographic Symbols) กีฬาประเภทต่าง ๆ ซึ่งถูกนำไปใช้ทั้งในระบบป้ายและอื่น ๆ¹⁸ จากที่กล่าวมาข้างต้นงานออกแบบอัตลักษณ์สามารถสร้างอัตลักษณ์ให้กับสถานที่หรือพื้นที่อย่างย่านเจริญกรุงก็ให้

15. จรัญ มะลูลีม. ISLAMOPHOBIA (กรุงเทพฯ : มติชน, 2559), 15-16.

16. "ศิลปะอิสลามแห่งเจริญกรุง," อลิษา ลัมไพบูลย์, บันทึกข้อมูลเมื่อ 13 สิงหาคม 2562, <https://readthecloud.co/walk-islamic-art-trip/>.

17. เกร็ก เบอริแมน, ออกแบบกราฟิก : Graphic design = Notes on graphic design and visual Communication (กรุงเทพฯ : อีแอนด์ไอคิว, 2545), 95-98.

18. ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์, ประวัติศาสตร์การออกแบบกราฟิก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558), 421.

มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนและสามารถสร้างเอกภาพให้กับย่าน ซึ่งตอบโจทย์กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืนในการพัฒนาภาคบริการและการท่องเที่ยวโดยการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่มีมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชุมชนและยุทธศาสตร์ที่ 9 การพัฒนาภาคเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจ โดยการรักษาอัตลักษณ์ของเมืองและสร้างคุณค่าของทรัพยากรเพื่อกระจายรายได้ให้คนในท้องถิ่น¹⁹

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อถอดแนวคิดปฏิสัจนิยมที่นำไปสู่องค์ประกอบการออกแบบเรขศิลป์
2. เพื่อหาอัตลักษณ์ย่านเจริญกรุง

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อหาองค์ประกอบการออกแบบเรขศิลป์จากแนวคิดปฏิสัจนิยม
2. เพื่อหาอัตลักษณ์ของย่านสร้างสรรค์เจริญกรุง โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้
 - 1.) ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
 - 2.) วิเคราะห์แนวคิดร่วมของปฏิสัจนิยมของทั้ง 5 ศาสตร์
3. วิเคราะห์แนวทางการออกแบบเรขศิลป์ที่สอดคล้องกับแนวคิดปฏิสัจนิยม
4. นำแนวทางการออกแบบเรขศิลป์ที่สอดคล้องกับแนวคิดปฏิสัจนิยมดังกล่าวไปนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับความคิดเห็นเพิ่มเติมสำหรับการปรับปรุงแนวทางดังกล่าว โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญให้ผู้เชี่ยวชาญต้องมีความรู้ความสามารถในศาสตร์ต่าง ๆ ที่กำหนด 10 ปีขึ้นไป
 - 1) สันติ ลอรัชวี ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเรขศิลป์ บริษัท แพรคติกัล ดีไซน์ สตูดิโอ
 - 2) ผศ. ดร. สามมิติ สุขบรรจง ผู้เชี่ยวชาญด้านละครเวที อาจารย์ประจำวิชาเอก การแสดงและการกำกับภาพยนตร์ วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 - 3) รศ. สน ศรีมาตรัง ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
 - 4) เอกรงค์ คุ่มพร้อมบุญ ผู้เชี่ยวชาญด้านเรขศิลป์ ละครเวที และศิลปะ
5. สรุปแนวทางการออกแบบเรขศิลป์ที่สอดคล้องกับแนวคิดปฏิสัจนิยม
6. สร้างเครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูลด้านอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุง โดยถูกออกแบบให้มีลักษณะเป็นแผ่นผ้ายาว 3 ชั้น บรรจุด้วยคำถาม 5 ข้อ ซึ่งคำถามจะถูกปรับให้เข้าใจง่ายต่อบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่นักออกแบบได้แก่
 - 1) ถ้าเจริญกรุงเป็นคนเป็นคนแบบไหน?
 - 2) มาเจริญกรุงเพื่อ?
 - 3) นึกถึงเจริญกรุง นึกถึง?
 - 4) เจริญกรุงยังขาดอะไร?
 - 5) มองเห็นเจริญกรุงในอนาคตเป็นอย่างไร?

19. สำนักนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560–2564 (กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560), 94-179.

ภาพที่ 1 เครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูลด้านอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุง
ที่มา : ผู้วิจัย

ในด้านวิธีการตอบแบบสอบถาม ผู้ที่ตอบแบบสอบถามจะต้องเลือกกระดาษที่มีด้านหลังเป็นกา
ตามสีของช่วงอายุที่แบ่งตามเจนเนอเรชั่นต่าง ๆ ได้แก่ สีฟ้า สำหรับบุคคลเจนเนอเรชั่นซีที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.
2541 เป็นต้นมา สีเหลือง สำหรับบุคคลเจนเนอเรชั่นวายที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ถึง พ.ศ. 2540 สีชมพู
สำหรับบุคคลที่อยู่ในเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 ถึง พ.ศ. 2522 และสีเขียว สำหรับบุคคล
เจนเนอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2507 โดยลงไปสอบถามใน 3 พื้นที่ ได้แก่ วัดมังกร
กมลาวาส ไปรษณีย์กลางบางรัก และโรงเรียนอัสสัมชัญคอนเวนนต์

7. ตรวจสอบเครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูลด้านอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุงโดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความ
สามารถในศาสตร์ด้านการออกแบบเรขศิลป์ 10 ปี ขึ้นไป

1) กฤษณะ ธนะธนิต ตำแหน่งเมเนจิงไดเรคเตอร์ บริษัท จีเอสไอ จำกัด

2) ณัฐญา ชัยวรรณคุปต์ ตำแหน่งเมเนจิงไดเรคเตอร์ บริษัท จีเอสไอ จำกัด

3) ดร. เขมิกา ชีวพงษ์ อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

8. ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลด้านอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุงกับคนในย่าน

9. วิเคราะห์และสรุปอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุง

10. ดำเนินการออกแบบอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุงโดยใช้แนวคิดปฏิสังขนิม

11. สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

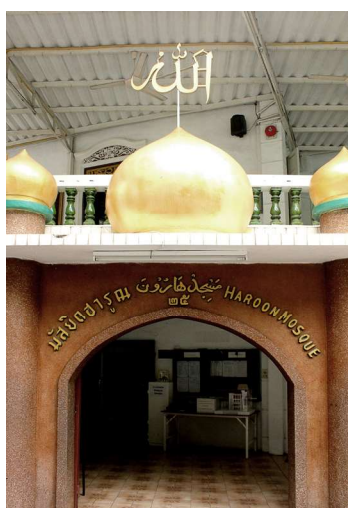
จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือสำหรับการเก็บ
ข้อมูลด้านอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุง ผลวิจัยพบว่า คำว่า เจริญกรุง มาจากชื่อถนนเจริญกรุง แปลว่าความ
เจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ตั้งชื่อโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ซึ่งแต่เดิมชื่อถนน
ใหม่ ทำให้ชาวตะวันตกเรียกถนนเส้นนี้ว่า นิวโรด (New Road) ส่วนชาวจีนคือ ซินพะโล้ว²⁰ หลังจากที่ดิน
เจริญกรุงถูกสร้างขึ้นเสร็จสิ้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดให้สร้างตึกแถวทั้งสองฝั่ง
ถนนขึ้น เพื่อให้พ่อค้าชาวจีนและชาวตะวันตกได้เช่าเพื่อทำการค้า ทำให้ถนนเจริญกรุงนั้นมีความเจริญ
รุ่งเรืองจากการที่ถนนได้ตัดผ่านย่านการค้าที่สำคัญของประเทศอย่างย่านสำเพ็งและบางรัก ซึ่งเป็นที่ตั้งของ

20. โกสินทร์ รัตนประเสริฐ, *สิ่งแรกในสยาม* (กรุงเทพฯ : ยิปซี กรุ๊ป, 2555), 68.

บริษัทที่ทำการค้าใหญ่ ๆ มากมาย เช่น บริษัทเบอร์เนียว บริษัทบางกอกด็อก ห้างไวทิวเอ ธนาคารเอเชียซึ่งปัจจุบันคือธนาคารยูโอบี เริ่มแรกสองข้างทางยังใช้ตะเกียงในการให้ความสว่างในตอนกลางคืนสองข้างริมถนนภายหลังจึงเปลี่ยนมาใช้โคมไฟฟ้า ซึ่งนับเป็นประเทศแรก ๆ ในภูมิภาคที่มีไฟฟ้าใช้²¹ จากการลงพื้นที่ประชาชนในเจริญกรุงส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าเจริญกรุงนอกจากจะเป็นศูนย์รวมทางการค้าในอดีตยังเป็นย่านที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มทางศาสนาหลัก ๆ 3 ศาสนา ได้แก่ ศาสตร์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ศาสนาพุทธนิกายมหายาน และศาสนาอิสลาม ซึ่งทำให้เกิดคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาอย่าง 1. อาสนวิหารอัสสัมชัญ 2. วัดมังกรกมลาวาส และ 3. มัสยิดฮารูน ประชาชนส่วนใหญ่ยังให้ความเห็นว่าแม้ย่านเจริญกรุงในอนาคตจะมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น แต่ก็ยังสามารถคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมในอดีต ปัจจุบันย่านเจริญกรุงถูกนับเป็นย่านสร้างสรรค์โดยศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ มีเป้าหมายคือเป็นพื้นที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พัฒนาคุณภาพชีวิต และเพิ่มการแข่งขันโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์²²

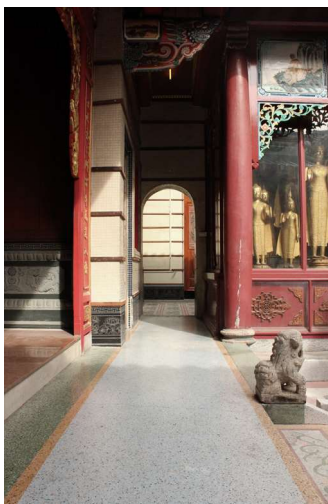
ภาพที่ 2 อาสนวิหารอัสสัมชัญ
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 มัสยิดฮารูน
ที่มา : ผู้วิจัย

21. ส. พลายน้อย. เล่าเรื่องบางกอก ฉบับสมบูรณ์ (กรุงเทพฯ : พิมพ์สำนักพิมพ์, 2555), 261.

22. TCDC, *TCDC Outlook 03* (กรุงเทพฯ : TCDC, 2560), 15-18.

ภาพที่ 4 วัดมังกรมกลาวาส
ที่มา : ผู้วิจัย

หลังจากได้อัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุง ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบเรขศิลป์จากแนวคิดปฏิสังขณียที่ได้จากการวิเคราะห์มาออกแบบตราสัญลักษณ์ของย่านเจริญกรุงเพื่อเป็นต้นแบบในการออกแบบอัตลักษณ์ของย่านเจริญกรุง 3 แนวทาง องค์ประกอบที่ใช้ในการออกแบบได้แก่

1. สัญลักษณ์ธรรมชาติและสัญลักษณ์ รวมทั้งระดับการรับรู้ของมนุษย์ในระดับของการสื่อความหมาย (ตามการแบ่งประเภทของชาร์ลส์ แซนเดอร์ส เพิร์ซ)²³
2. ตราสัญลักษณ์ประเภท 1) Name-only Mark 2) Initial Letter Mark 3) Allusive Mark 4) Abstract Mark 5) Name Symbol Mark (ตามการแบ่งประเภทของอารยะ ศรีกัลยาณบุตร)²⁴
3. ภาพเกือบสมบูรณ์ (ตามกฎของเกสตัลท์กับการจัดระเบียบ)²⁵
4. จุดและเส้น
5. รูปทรงคำพูดและรูปทรงนามธรรม (ตามการแบ่งประเภทของวูเซียส หว่อง)²⁶
6. พื้นที่ว่างที่เป็นกลางและพื้นที่ว่าง 2 นัย (ตามการแบ่งประเภทของชูลูด นิมเสมอ)²⁷
7. การจับคู่ของสีประเภท 1) การใช้สีตรงข้าม 2) การใช้สีแยกตรงข้าม 3) การใช้สีสามเส้า
8. การละเมิดไวยากรณ์ทางภาษา

ภาพที่ 5 ตราสัญลักษณ์แบบที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย

23. พงศ์ธร หิรัญพฤษ, เครื่องหมายกับความหมาย (กรุงเทพฯ : คัดสรร ดีมาก, 2559), 21-29.

24. อารยะ ศรีกัลยาณบุตร, การออกแบบตราสัญลักษณ์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), 17-24.

25. กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์, จิตวิทยาทั่วไป (ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554), 105.

26. Wucius Wong, *Principles of Form and Design* (New York: John Wiley & Sons Inc, 1993), 146-150.

27. ชูลูด นิมเสมอ, องค์ประกอบของศิลปะ (กรุงเทพฯ : อมรินทร์, 2557), 92-93.

สัญลักษณ์แนวทางที่ 1 สื่อสารถึงคุณค่าของย่านซึ่งคือการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนที่นับถือศาสนาที่แตกต่างกันทั้ง 3 ศาสนาอย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกัน โดยใช้สระเอของคำว่าเจริญที่เชื่อมต่อกับกอไก่ของคำว่ากรุง ออกแบบตัวอักษรให้เป็นลักษณะตัวอักษรแบบทรานซีชั่นแนลในตัวอักษรภาษาอังกฤษ ตัวอักษรร เรือที่ใช้ในคำว่าเจริญและกรุง และตัวอักษร งูที่ใช้ในคำว่ากรุง แทนกลุ่มคนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก โดยส่วนที่เป็นตัวอักษรแบบทรานซีชั่นแนลสามารถมองออกได้เป็นตัวย่อเจเอสเอชที่มาจากคำว่า Jesu Hominum Salvator แปลว่าพระเยซูเป็นพระผู้ไถ่โลก ในขณะที่ตัวอักษร จ จานและสระอของคำว่าเจริญ รวมทั้งสระอุของคำว่ากรุงออกแบบให้มีลักษณะของตัวอักษรวิจิตรแบบจีนแทนกลุ่มคนจีนโพ้นทะเลที่นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน ท้ายสุดตัวอักษร ญ ญิงของคำว่าเจริญใช้ตัวอักษรแบบฮิชนิกที่พบในการตกแต่งภายในมัสยิดฮารูนแทนกลุ่มคนศาสนาอิสลาม สีที่เลือกให้มี 3 สี ได้แก่ น้ำเงิน เหลือง และแดง ซึ่งเป็นแม่สีพื้นฐานขั้นที่ 1 ในการสร้างสรรค์ ตราสัญลักษณ์แบบที่ 1 นับได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ประเภทสัญลักษณ์ เพราะเป็นตราสัญลักษณ์ประเภท Name Symbol Mark ซึ่งใช้ตัวอักษรซึ่งนับเป็นสัญลักษณ์ประเภทสัญลักษณ์ สีเป็นสีในระดับของการสื่อความหมาย ระยะเวลาของตัวอักษรยังเป็นการละเมิดไวยกรณ์

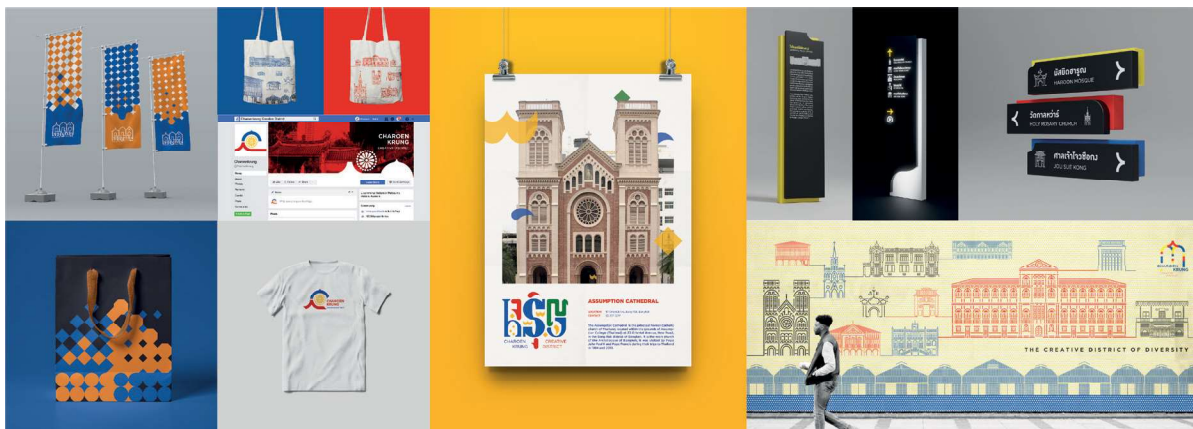
ภาพที่ 6 ตราสัญลักษณ์แบบที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย

ตราสัญลักษณ์แนวทางที่ 2 ใช้รูปทรงของเก้งจีนแทนคนจีนที่นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน โบสถ์แทนกลุ่มคนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และมัสยิดแทนกลุ่มคนศาสนาอิสลามทั้ง 3 สิ่งนี้ถูกออกแบบแนบชิดติดกันกลมเกลียว โดยรูปทรงถูกลดทอนให้เหลือเพียงรูปร่างเรขาคณิต ผู้วิจัยได้สลับประตูของสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของทั้ง 3 ศาสนา เพื่อสื่อสารการผสมผสานกลมกลืนกันระหว่างศาสนาทั้ง 3 ศาสนา สีน้ำเงินและสีส้มสื่อถึงความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นสีคู่ตรงข้ามที่เมื่อใช้ด้วยกันแล้วจะเกิดความฉูดฉาด แสดงถึงความมีสีสันของย่านตราสัญลักษณ์แบบที่ 2 นับได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ประเภทสัญลักษณ์จากการที่ใช้สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นตัวแทนแสดงถึงการรวมกลุ่มกันของชุมชนศาสนาทั้ง 3 ศาสนาที่กล่าวมาข้างต้น โดยรูปทรงที่ลดทอนรายละเอียดจนเหลือเพียงโครงเส้นที่สอดคล้องกับกฎภาพเกือบสมบูรณ์ตามกฎหมายของเกสตัลท์กับการจัดระเบียบ สีที่ใช้เป็นระดับของการสื่อความหมาย

ภาพที่ 7 ตราสัญลักษณ์แบบที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย

ตราสัญลักษณ์แบบที่ 3 ใช้รูปทรงของเก้งจินแทนคนจีนโพ้นทะเลที่นับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน ที่เชื่อมต่อกันอย่างเป็นเส้นเดียวกันกับเส้นที่มีรูปทรงมัสยิดแทนกลุ่มคนที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยพื้นที่กึ่งกลางนั้นแฝงรูปทรงของบานกระจกจากอาสนวิหารอัสสัมชัญซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มคนศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก เมื่อมองโดยรวมสามารถมองได้เหมือนกับรูปทรงตัว C ซึ่งเป็นอักษรย่อของคำว่า Charoenkrung สีที่เลือกใช้มี 3 สีได้แก่ น้ำเงิน เหลือง และแดง เช่นแนวทางที่ 1 ตราสัญลักษณ์แบบที่ 3 นับได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ประเภทสัญลักษณ์จากการที่ใช้สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นตัวแทนแสดงถึงการรวมกลุ่มกันของชุมชนศาสนาทั้ง 3 ศาสนา โดยรูปทรงที่ลดทอนรายละเอียดจนเหลือเพียงโครงเส้นที่สอดคล้องกับภาพเกือบสมบูรณ์ตามกฎของเกสตัลท์กับการจัดระเบียบ บานกระจกกึ่งกลางเป็นพื้นที่ว่าง 2 นัย

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการต่อยอดสื่อต่าง ๆ จากตราสัญลักษณ์
ที่มา : ผู้วิจัย

ตราสัญลักษณ์นับได้ว่าเป็นหัวใจหลักของการออกแบบอัตลักษณ์²⁸ ตราสัญลักษณ์ต้นแบบทั้ง 3 แนวทางสามารถเป็นต้นแบบการออกแบบอัตลักษณ์องค์กรที่ครอบคลุมถึงสื่อต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อสร้างเอกภาพอย่างสื่อประชาสัมพันธ์ของที่ระลึก หรืออื่น ๆ แล้ว ยังสามารถต่อยอดสู่การออกแบบเวชศิลป์สิ่งแวดล้อม (Environmental Graphic Design) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ลักษณะเฉพาะ และสร้างสำนึกในถิ่นที่ของคนในชุมชน รวมถึงชี้นำทางผ่านระบบป้ายสัญลักษณ์²⁹

ข้อเสนอแนะ

องค์ประกอบเวชศิลป์จากแนวคิดปฏิสังขณมที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้สามารถใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ขององค์กร พื้นที่ ในกรณีที่ต้องการสื่อสารถึงสิ่งที่มีความผิดปกติจากความเป็นจริงความเข้าใจดั้งเดิมของมนุษย์ และ/หรือต้องการแทนค่าบางสิ่งเพื่ออธิบายสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้

28. อารยะ ศรีกัลยาณบุตร, *การออกแบบตราสัญลักษณ์* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), 69.

29. ทนงจิต อิ่มสำอาง, "การพัฒนารูปแบบมาตรฐานงานออกแบบเวชศิลป์เพื่อสภาพแวดล้อมสำหรับเมืองสร้างสรรค์" (วิทยานิพนธ์ระดับดุขฎิบัณทิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560), 74.

บรรณานุกรม

กึ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. จิตวิทยาทั่วไป. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554.

เกรีก์ เบอริ์แมน. ออกแบบกราฟิก : *Graphic design = Notes on graphic design and visual Communication*. กรุงเทพฯ : อีแอนด์ไอคิว, 2545.

โกสินทร์ รัตนประเสริฐ. สิ่งแรกในสยาม. กรุงเทพฯ : ยิปซี กรุป, 2555.

จรัญ มะลูลีม. ISLAMOPHOBIA. กรุงเทพฯ : มติชน, 2559.

ชลุด นิมเสมอ. องค์ประกอบของศิลปะ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์, 2557.

ทงจิต อิมสำอาง. "การพัฒนารูปแบบมาตรฐานงานออกแบบเรขศิลป์เพื่อสภาพแวดล้อมสำหรับเมืองสร้างสรรค์." วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.

ไนเจล วอร์เบอร์ตัน. ปรัชญา : ประวัติศาสตร์สายธารแห่งปัญญา. กรุงเทพฯ : นิคสเคป, 2561.

ประยงค์ แสนบุราณ. ปรัชญาอินเดีย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2547.

พงศ์ธร หิรัญพุกษ์. เครื่องหมายกับความหมาย. กรุงเทพฯ : คัดสรรดีมาก, 2559.

พรณี วิภูณานนท์. การออกแบบเกี่ยวกับบรรณาธิการ *Editorial Design*. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2556.

มัทนี รัตน์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะการกำกับการแสดงละครเวที. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

มรรยาท พงษ์ไพบูลย์, "สารคดีโทรทัศน์ที่ใช้ภาพแนว Anti-realism กับการรับรู้ความหมายและสุนทรียะของผู้ชม." วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

รัชพล ธรรมวัฒน์. "ข้อโต้แย้งเรื่องการแสดงให้เห็นได้ของปฏิสัมพันธ์ทางอรรถศาสตร์." วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560.

วุฒิ วัฒนสิน. ประวัติศาสตร์ศิลปะ. กรุงเทพมหานคร : ศิลปประภา, 2552.

ศุภกรณ์ ดิษฐภินันท์. *ประวัติศาสตร์การออกแบบกราฟิก*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

สดใส พันธุมโกมล. *ปริทัศน์ศิลปการละคร*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

สำนักนายกรัฐมนตรี. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560–2564*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560.

ส. พลายน้อย. *เล่าเรื่องบางกอก ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ : พิมพ์คำสำนักพิมพ์, 2555.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. "ไม่เคิลต์มเมทท์กับสัญนิยมและปฏิสัญญนิยม." <https://philoflanguage.wordpress.com>.

เหลาจื่อ. *วิธีแห่งเต๋า*. กรุงเทพฯ : โอเพ่น ไวไซดี, 2562.

อารยะ ศรีกัลยาณบุตร. *การออกแบบตราสัญลักษณ์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

อลิษา ลีมีไพบูลย์. "ศิลปะอิสลามเจริญกรุง." <https://readthecloud.co/walk-islamic-art-trip/>.

Gombrich, E.H. *The Story of Art*. กรุงเทพมหานคร : เดอะเกรทไพนอาร์ท, 2560.

TCDC. *TCDC Outlook 03*. กรุงเทพฯ : TCDC, 2560.

Wong, Wucius. *Principles of Form and Design*. New York: John Wiley & Sons Inc, 1993.